

Föreläsningar vid
Stockholms
högskola, HT 1892
: L 40:88 B /

Rydberg, Viktor,

HS L 40:88 B

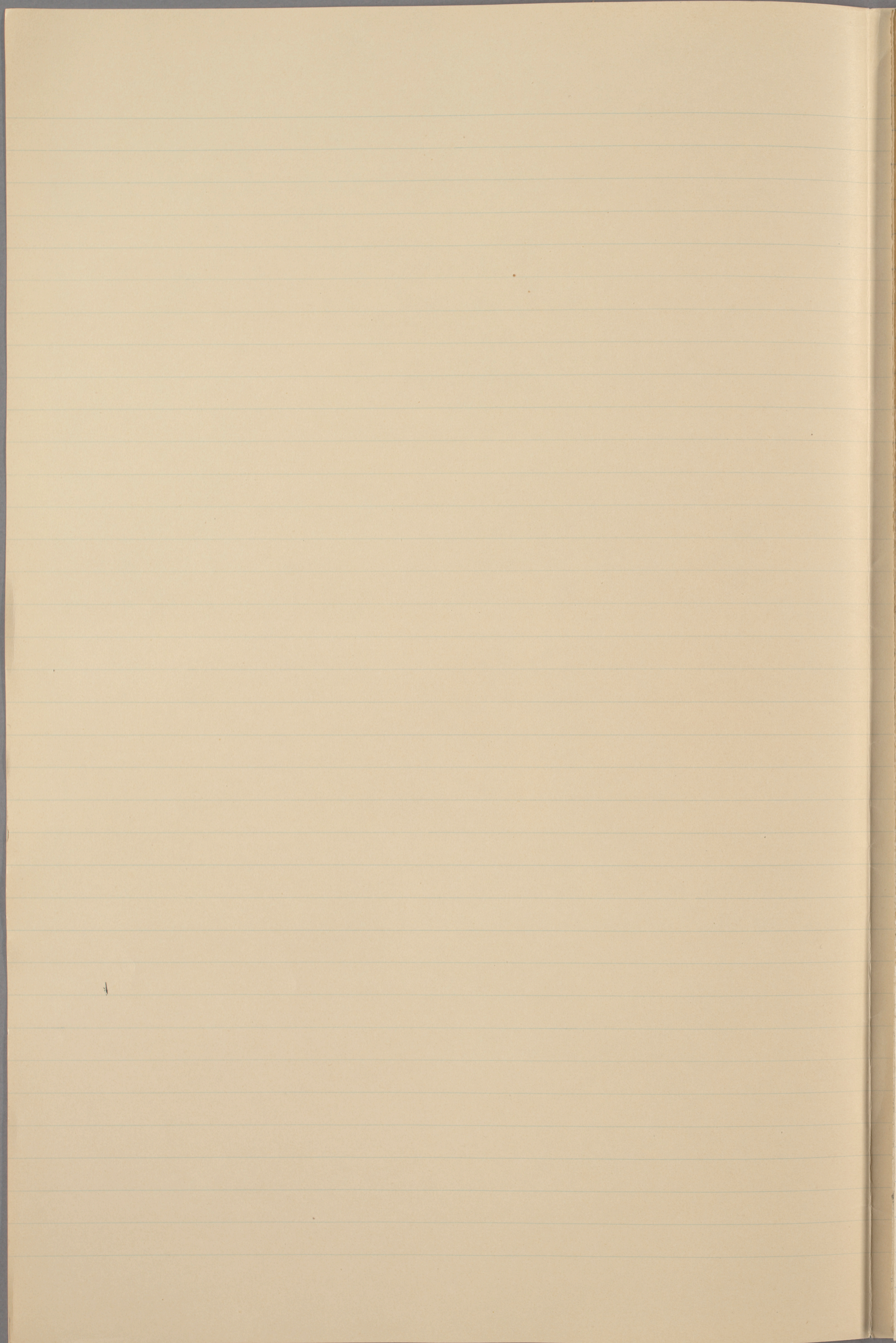
National Library
of Sweden

L 40:88 B:12

12.

4/11 1892

(9 bl.)

4/11. 92.

i märkbara första stilet (antist ~~stilen~~ i Velasquez' målningar fördela sig
 vanligen i tre epoker). Ännu äro alla ^{och liksom oberoende af de andra} ~~enstaka~~ ^{enstaka} ~~genarbetade~~ ^{genarbetade} ~~plastiskt~~ ^{plastiskt} ~~meddelande~~; ^{äro} ~~och~~
 äro en varm sällig ton utbredd öfver hela taflan; och för att ^{stilla} ~~andra~~ ^{andra} ~~grupperas~~
 enstaka medlemmar på hvarandra och i ^{med} ~~färgafscende~~ ^{hållningen} ~~samma~~ ^{samma} ~~ätta~~ ^{ätta} ~~den~~ ^{den} ~~till~~ ^{till} ~~ett~~ ^{ett} ~~helt~~
 bekvämt kontrast med dem ^{faller in} ~~kontrast~~ ^{kontrast} ~~den~~ ^{den} ~~blan~~ ^{blan} ~~genströ~~ ^{genströ} ~~et~~ ^{et} ~~s~~ ^s ~~på~~ ^{på} ~~vetter~~ ^{vetter} ~~och~~ ^{och} ~~med~~ ^{med} ~~under~~ ^{under} ~~verk~~ ^{verk} ~~teknik~~
 på de nakna i de beklädda kropparne. Men alla dessa medel till modellering,
 individualisering i beklänning äro så märkligt använda, att man blir förtämlig
 fram för bilden, som ett i sitt slag oöfverträffadt skådespel, och närte präga sig, om
 Velasquez' senare utveckling verkligen innebär något framsteg."

Detta är en tysk konstkännare, Woermanns, ^{öndöme} ~~öndöme~~. Låt oss nu höra, hvad
 en fransk konstkännare, Paul Lafort, för ett par å ^{med anledning af} ~~sedan~~ ^{sedan} ~~yttade~~ ^{yttade} ~~om~~ ^{om} ~~samma~~ ^{samma} ~~verk~~.
 Det knyter sig nämligen till denna tafla en historisk tilldrycke, s. antist många årskift
 haft för inflytelse på Velasquez' utveckling s. målare. Medan han höll på med
 sina drinkare, kom nämligen den tidens mest ryktbare målare, nederländaren
 Peter Paul Rubens, till Madrid, Rubens kom i ett diplomatiskt ärende. Han var
 kammarherre och konstållkammar hos Nederländernas regentinna, infantinnan
 Isabella, och var utskickad för att ^{inbjudna} ~~besöka~~ ^{besöka} ~~den~~ ^{den} ~~spanska~~ ^{spanska} ~~regentinnans~~ ^{regentinnans} ~~ämbets~~ ^{ämbets} ~~rum~~
 underhandlingar ^{som en öfvert} ~~med~~ ^{med} ~~den~~ ^{den} ~~engelska~~ ^{engelska} ~~regentingen~~ ^{regentingen}. Sedan först hade Rubens i Velas-
 quetz växlade bref med hvarandra. Nu fick Velasquez, s. och i innehade en kam-
 marherrekont, befälning att fungera s. uppdraktade kavaljer hos Rubens, i de båda
 målarnes komms värdar ^{att} ~~under~~ ^{under} ~~en~~ ^{en} ~~tid~~ ^{tid} ~~af~~ ^{af} ~~nio~~ ^{nio} ~~månader~~ ^{månader} ~~ni~~ ⁿⁱ ~~godt~~ ^{godt} ~~s.~~ ^{s.} ~~dagligen~~ ^{dagligen} ~~umgås~~ ^{umgås} ~~med~~
 hvarandra. De besökte tillsammans de kungliga palatserna, ^{och} ~~studant~~ ^{studant} ~~der~~ ^{der} ~~samlingar~~ ^{samlingar}, del-
 togs båda i koprets jakter i firlustelver, i de beqvämde båda samma atelier. Ve-
 lasquez var då ännu ung. Rubens hade redan världsröfste. Det är givet, att Velasquez
 skulle beqväm den tid för att under en sådan ledning ^{utgå} ~~utgå~~ ^{utgå} ~~vina~~ ^{vina} ~~studier~~ ^{studier}.
 Rubens' tekniska tekniker ha ^{afgjort} ~~fridfullt~~ ^{fridfullt} ~~tagit~~ ^{tagit} ~~för~~ ^{för} ~~givet~~ ^{givet}, att Velasquez bör betraktas nära
 nog s. en lärjunge af denne och har ^{att} ~~han~~ ^{han} ~~att~~ ^{att} ~~tacka~~ ^{tacka} ~~för~~ ^{för} ~~gänget~~ ^{gänget} ~~i~~ ⁱ ~~sin~~ ^{sin} ~~utveckling~~ ^{utveckling}. Sär-
 skildt ha de påskat ^{den} ~~den~~ ^{den} ~~malning~~ ^{malning}, "Drinkare", s. ^{att} ~~den~~ ^{den} ~~malning~~ ^{malning} ^{best} ~~best~~ ^{best} ~~präglad~~ ^{präglad} ~~af~~ ^{af} ~~Ru-~~
 bens' uppställning i Rubens' teknik. ~~Men~~

Men de konstkännare i våra dagar, som speciellt studant dessa båda mästare,
 förneka detta på det bestämdaste. Velasquez var i förlig ~~en~~ ^{en} ~~nig~~ ^{nig} ~~njäl~~ ^{njäl} ~~i~~ ⁱ ~~alla~~ ^{alla} ~~stycken~~.
 Hans umgänge med Rubens beqvämde ^{han} ~~han~~ ^{han} ~~intet~~ ^{intet} ~~af~~ ^{af} ~~hans~~ ^{hans} ~~njäl~~ ^{njäl} ~~ständighet~~. V. gjorde seder-
 mera resor till Italien, under hv. han omsorgfullt studerade ~~de~~ ^{de} ~~olika~~ ^{olika} ~~skolornas~~ ^{skolornas}
 yppaste verk; men hvad han ^{han} ~~han~~ ^{han} ~~lärd~~ ^{lärd} ~~af~~ ^{af} ~~dessa~~ ^{dessa} ~~studier~~ ^{studier}, ^{han} ~~sin~~ ^{sin} ~~eigen~~ ^{eigen} ~~personlighet~~ ^{personlighet} ~~bete-~~
 hell ^{led} ~~han~~ ^{han} ~~icke~~ ^{icke} ~~det~~ ^{det} ~~minsta~~ ^{minsta} ~~intresset~~, utan framgick endast ^{ur} ~~ur~~ ^{ur} ~~medveten~~ ^{medveten} ~~i~~ ⁱ ~~sin~~ ^{sin} ~~här~~ ^{här} ~~på~~ ^{på} ~~sig~~ ^{sig}

4/11. 92.

4/11. 92.

4/11. 92.

5
modell åt honom. Hans Vulkans i his cykloper äro smeder i Sevilla eller i Madrid,
Och likväl, huru förtäffliga, hur talande gestalterna äro! I ställning och åtbädd har Apollo
ingenting olympiskt; han har i dess ställe något intagande naivt och något lifspåande,
och på hans alltså annat än grekiska, men likväl behagliga profil kan man lära den ifver,
hvarmed han framför sitt ärende. Hans Kroppsformer äro icke den välgenastri-
serade grekiske ungdomens, men de äro välbildade i mindre auspäkosfull
mening ^{än den grekiska, nämligen de äro} mjuka och smidiga. Han har egen kommit in i smedjan ^{der}
Alla ^{lättfärdigt} kunna ^{han} se, och ^{skall} blotta aukont skulle icke ha afbrutit arbetet.
Men han gör sig tala, och det är om ett frådite, när det Vulkans' hustru,
han talar, och då han säger till smedguden: "Kan du tänka dig, sett ...
då upphör arbetet, då hvita råkgrorna, när det Vulkans' fäster sina häpnad
ögon blickar på Apollo, arbetarne lysna, och hjälpe välgångaren långt
borta i bakgrunden synes säga till ^{innan} mig: "Staden märter! trodde
jag icke, att det skulle gå så!" -

Bland andra ^{antika} kväms ^{här} bilder af Velasquez' pennel äro två
karakterkupruden, det ^{bräde} ~~blev~~ uppkallade efter grekiska ryktbarheter,
nämligen fabeldiktaren Esopus och den bitande satiriske människo-
föraktaren Menippus. Båda dessa karakterkupruden finnas här
på bordet i goda afbildningar. De grekiska namnen gör här inga eller
intet till saken. Det är tiggare, kommande från gatan in i Velasquez'
ateljé, s. ^{han prygde med denna skulptur} ~~fatt~~ ~~den~~. Men ~~porträtt~~ kupruden äro till uttrycket i i tek-
niskt afseende märkverks.

Velasquez' ställning vid det spanska hofvet nödgade honom göra porträtt-
facket till sin huvudsak. ^{Ärskelliga} ~~Många~~ af de porträtter han af Konungens
fick i uppdrag att göra, har han autoglyph ^{målade} gjort med sin vilja. Icke
dessa mindre visar honom flertalet af dem porträtter i hans konstvän-
liga storhet i stället för jämförande med Italiens och Nederländernas
effeerte porträttister. Bland dem, af hvilka afbildningar ^{finnas} här på
bordet, ser jag på första uppmärksamheten först i förnäst på hans för-
märkliga hjälporträtt, på porträtten af amiralen Doreja, på paven Inno-
centius X, kardinal Borgia och hertig Olivares. ^{spaniska} Den ^{spaniska} kungliga familjens
medlemmar äro alla porträtterade af honom. Om de flesta bland
dessa gäller, att Velasquez, om han fått veta sig själv, knappast skulle
fallit på idén att besvärja sig däremot. Flertalet är icke intresse-
väckande; att de flesta ~~och~~ ~~äro~~ fula skulle icke ha besvärjat

4/11. 92.

Konstvärden, eftersom det näst skönhet kan rikte ej lag i kroppformer
 & auletidrag. Fullheten är mest i ögonen fallande hos dansorna, ty
 den stegns hos dem genom smekhet & den ytterligt styra & smakfulla
 dröjten. Värdefulla är ej den mindre äfven dessa porträtter genom
 den leprade uppställningen och den verkningfulla, karakteriska kolo-
 riteten, s. i synnerhet i hvid färgen är beundransvärd. Pseudodansvärden
 äro de ochri i afseende på luftperspektiv & klarobskyr.

~~Velasquez har målat äfven grotteflor för religiösa målningar,~~
 samt genrebilder & landskap. Landskapen hållna i en fin grön silfverton,
 utmärka sig för naturtrohet. En af hans kyrkliga tablå, X på korset,
 är en ^{ljota} gripande framställning i den har V. visat hvad han förmådde,
 i idealistisk förnagifning, när han ansåg tillfallet högtidligt nog att
 använda den. X med det finackriska bloddrypande kapudet är en
 af de ädlaste gestalter man kan föreställa sig. Med kaputt värt mot
 bröstet tecknar sig den komperte mot en nattlig himmel ensam och
 öfvergifven. || Hvad Velasquez' genrestycken är hans "Tasjetfabrik"
 med där i synnerhet arbetarna den mest bekanta. I förgrunden ses
 arbetsrummet med några delvis svårer vackra kvinnor i de lifligaste
 klädningarna & rörelser i sitt arbete. Halvshymning råder i detta rum.
 I ^{den bakgrunden} ~~den starkt upplysta rum~~ genom en stor rundbågeöppning visar sig
 för arbetarna, är den starkt upplysta försäljningslokalen. Färdiga
^{godeklina} ~~tasjet~~ hänga på väggarna, och finäma danser betrakta dem.
 Velasquez afled år 1660, 61 år gammal. Åtta dagar efter han afled
 hans hustru.

På vår egen tids måleri har kanske ingen äldre mäktare utöfvat
 så stort inflytande s. Diego de Silva Velasquez. Han har bevisat, att
 äfven realismen kan vara fin och finkänslig, & denna bevisning
 är ^{och skil} ~~af värtig~~ att erinna sig. Än så idealism & äkta realism äro icke
 fjärdliga, utan ^{fin} hvarandra behöfliga iakttagelser, som båda nästan
 existera och ha fullt utrymme bredvid hvarandra, ja sammans-
 smälta i olika gradationer med hvarandra, där konsten får
 röra sig fritt och ^{ochri} ~~oberoende~~ af ensidiga opinioner för dagen.

Men de flesta af de ^{erfarenhet} ~~framstående~~ s. Konsterna genom V. gjorde, ^{ochri} ~~skades~~
 ha ^{gett bort} ~~de~~ gått ned honom. Det är först under de rika tiotalen af detta
 vitt århundrade, som ^{hvar} ~~man~~ blifvit gjorda att återkalla den till

4/11. 92.

4/11. 92.

malare

Den mest populäre bland alla spanska ^{malare} målare, är den rike
 store ^{mästare} målare, s. skolan i Sevilla frambragt: Bartolomé Estéban
 Murillo, som var 18 år yngre än Velasquez ö lefde till år 1682.
 Velasquez
 V beträdde endast sällan det kyrkliga måleriets område. Detta åter varit Murillos
 förnämsta verksamhetsfält. Tjugu målare allt från det nittonde århundradet ö i till
 våra dagar har ö följt att skildra den brinnande entusien ö de himmelska vi-
 sionerna. De fullständiga bearbeta, ^{v. ö. sk.} de som ^{v. ö. sk.} bidra, men medan V. är företrädesvis
 konstkännarnes älskling och knappast väcker entusiasmen utaför deras kriti, gäller
 Murillo i vidsträcktare kretsar som en af de störste målare världen sett. Hans
^{religiös} ~~sväriska~~ sväriska idealism skulle ensamt väl icke förskaffat hm denna allmänna
 beundran; men denna idealism ^{är hos honom förenad med en} har byggd upp sig på grundvalen af realistisk form-
 gifning ö ett intresse för det dagliga lifets ^{hvit} företeelser, s. i hans religiösa mål-
 ningar uppträder s. ett tjänande element, men också ^{uppträda hjälpsändigt i} Murillos
 genrestycken ^{det arbetande} sådana som "de melonätande pojkarne". Hans Mariebilder visa oss
 en sannerhetsmåttning af den ideala himladrottningen och den vackra,
 andalusiska kvinnan sådana som alla hans landsmän i egenkära huse. Hans
 fantasi är friare ö lifligare än Velasquez ö har vida mer än denne en
 dragning till det formiska och det graciösa. Han målar nästan aldrig
 fula individer, utaför helst behagfulla gossar ö flickor, i hvilka vackra drag
 orkeid ö sorglöshet afspegla sig.

Tyvärr lät Murillo förläta sig till en stoff för stor produktion, och han
 utförde icke alla beställningar med samma kärlek ö omsorg. I sina
 bästa verk ådagalägger han emellertid, att han med lätthet förfogade öfver
 alla teknikers hjälpmedel. Han är framför allt kolorist, och är s. sådana
 öfverträfflig i framställandet af en visjonär klaroblick, af ^{det} himmelskt
 ljuset, s. flödar in i en jordisk skynning. Teknikens hantigheter gläde
 han del af Velasquez personligen, del genom studier af Titians, Ri-
 beras, Rubens och v. Dycks målningar i de kungliga slottet.

Den tafla af Murillo, s. här visas, finnes i Madrid, men var ur-
 sprungligen målad för en Mariakyrka i Sevilla. Den framställer
 legenden om huru den fjerta kyrkan, s. i Rom invigdes åt jungfru
 Maria, nämligen den bekanta präktfulla S:ia Maria Maggiore, kom
 att uppföras. Dess förnämsta figurer äro påfven Liberius, s. lefde,
 i midten af 4de århundradet, samt en rik romersk patricier Johan-
 nes ö hans hustru. Johannes var, berättar legenden, barnlös och ville

4/11. 92.

avslöja sin stora firningsakt ^{till} för det froma stiftet. Medan han verkade
 i valet af en vidva, sig han, natten till d. 4 Aug. 352, ^{en} jag en dröm
 jungfru Maria, som uppmanade hm att bygga en kyrka på det ställe,
 där han om morgonen skulle finna nyfallen snö! Samma natt hade snö
 fallit på toppen af eskviliiska kullen. Johannes ö hvar hustru skudade,
 när de tidigt frugo veta detta, till påpen Liberius, för att meddela hm
 uppenbarelsern, och påpen bekräftade, att han själv haft samma dröm.
 Påpen ö det patriciska paret begäpo sig gæst till den eskviliiska
 kullen, ~~der~~ och den helige fadern ritade där i ^{snö} ~~snö~~ ^{snö} platsen till
 den nya kyrkan. ^{han} ~~han~~ ^{han} lät uten dröjsmål på Johannes' bekräftad,
 uppför henne.

N: 179. Detta är en af de många målningar, några i tjugo, kvar-
 med Murillo smyckade Kapucinerklostret i Sevilla, och som föblepo
 där till år 1810, då man af fruktan för franciskanens plandringar
 förde dem till Gibraltar. Någon af dem äro redan dess försvunna. Milton
 finnes ännu kvar, Spettor af dem äro nu i Sevillas museum, hvars fir-
 nämsta skatt de utgöra. Bland dem är "den helige Franciskas' vision,
 2. här ses i afbildning. Med ena foten på jordgloben står Fran-
 ciskas rina armar kring den på korset hängde frälsaren, 2. frögär
 sin ena vid korsets spikade arm och omfamnar helgonet, medan
 han böjer hufvudet ned mot menken och med en blick af lugn
 smärta ö innerlig kärlek skådar in i hans ögon. De 2. rest denna
 målning förklarar alla, att äfven den mest nyktra ö kallrinnige ä-
 skådare känner sig djupt gripen af ~~den~~ densamma. De öfriga
 målningar, som tillhöra samma grupp, äro till största delen af
 samma oförlitneliga andliga allvar och skänket. Bland dem
 en sakt Antonius, 2. knäböjer i sin cell ö i smärnisk kärlek
^{När den} ~~med~~ ena armen om Jesuergonen, 2. uppenbart sig för hm och rätt
 sig på hans bok. Antonius kaller den räckta högra handen en
 lifja. Öfver hm jublar en kor af vackra änglabarn, 2. Kommit
 med Jesus för att glädja hm.

Till samma samling hör en bild af den heliga jungfrun, 2. skådar
 på halfrännan, med förklaradt aulete blickar upp mot himmelen,
 medan änglar, leka vid hennes fötter. En bär en palmgren, en annan
 orror, två bär en spegel, andra leka med en släja.

Jag skall i nästa föreläsning afkuta skildringen af Murillo, för att
 därefter komma till den franska målarkonsten i 17de århundradets

4/11. 92.

